

Scenariusz zajęć terenowych nr 1 wraz z kartą pracy opracowany w oparciu o ścieżkę dydaktyczną w Zajęczej Dolinie na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim i umiarkowanym)

Opracowano w ramach przedsięwzięcia grantowego realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach projektu „Obszar chroniony obszar dostępny” realizowanego w ramach działania 4.3 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Temat: W poszukiwaniu wiedzy o lesie, śladami zająca szaraka.

Słowa kluczowe: drzewa, fotosynteza, producenci, płazy, ptaki, ssaki, reducenty, łańcuch troficzny, ekosystem, martwe drewno, skrzek, odnowienie buka, wzgórze, dolina, las

Typ szkoły: przedszkole/szkoła podstawowa klasy 1-3 (niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim), niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym

Czas realizacji: 1,5 godziny + czas przejścia między punktami edukacyjnymi

Liczba uczestników: 10 – 12 osób / 1 edukator

Cel główny: Poznanie dostępnej ścieżki dydaktycznej w Zajęczej Dolinie.

Cele szczegółowe:

- kontakt z przyrodą;
- poznanie głównych cech Parku: rzeźby terenu oraz ekosystemu leśnego;
- poznanie podstawowych gatunków drzew, które występują na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego;
- zaznajomienie z typowymi gatunkami ptaków leśnych, które występują na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego;
- poznanie charakterystycznych cech ptaków;
- poznanie znaczenia ptaków w przyrodzie i dla człowieka;
- poznanie przystosowań ssaków do życia w lesie;
- poznanie charakterystycznych cech ssaków;
- poznanie znaczenia ssaków w przyrodzie;

- określenie środowiska życia i cech wspólnych płazów;
- poznanie cech przystosowawczych płazów do życia w wodzie i na lądzie;
- wyjaśnienie znaczenia płazów w przyrodzie i dla człowieka;
- poznanie biologii odrodzenia buka i roli człowieka w tym procesie;
- poznanie roli martwego drewna w lesie.

Odniesienie do podstawy programowej:

Cele kształcenia - wymagania ogólne

IV. W zakresie poznawczego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

1. potrzebę i umiejętność samodzielnego, refleksyjnego, logicznego, krytycznego i twórczego myślenia;
2. umiejętność stawiania pytań, dostrzegania problemów, zbierania informacji potrzebnych do ich rozwiązania, planowania i organizacji działania, a także rozwiązywania problemów;
3. umiejętność obserwacji faktów, zjawisk przyrodniczych, społecznych i gospodarczych, wykonywania eksperymentów i doświadczeń, a także umiejętność formułowania wniosków i spostrzeżeń;
4. umiejętność rozumienia zależności pomiędzy składnikami środowiska przyrodniczego;
5. umiejętność samodzielnej eksploracji świata, rozwiązywania problemów i stosowania nabytych umiejętności w nowych sytuacjach życiowych.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

IV. Edukacja przyrodnicza

Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska przyrodniczego.

Uczeń:

1. rozpoznaje w swoim otoczeniu popularne gatunki roślin i zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, a także gatunki objęte ochroną;
2. rozpoznaje i wyróżnia cechy ekosystemów, takich jak: łąka, jezioro, rzeka, morze, pole, staw, las, las gospodarczy; określa składowe i funkcje ekosystemu na wybranym przykładzie, np. las, warstwy lasu, polany, torfowiska, martwe drzewo w lesie;
3. rozpoznaje wybrane zwierzęta i rośliny, których w naturalnych warunkach nie spotyka się w polskim środowisku przyrodniczym;
4. planuje, wykonuje proste obserwacje, doświadczenia i eksperymenty dotyczące obiektów i zjawisk przyrodniczych, tworzy notatki z obserwacji, wyjaśnia istotę obserwowanych zjawisk według procesu przyczynowo - skutkowego i czasowego;
5. chroni przyrodę, wskazuje wybrane miejsca ochrony przyrody oraz parki narodowe, pomniki przyrody w najbliższym otoczeniu - miejscowości, regionie;
6. segreguje odpady i ma świadomość przyczyn i skutków takiego postępowania.

Osiągnięcia w zakresie rozumienia przestrzeni geograficznej.

Uczeń:

1. określa położenie i warunki naturalne swojej miejscowości oraz okolicy, opisuje charakterystyczne formy terenu, składniki przyrody, charakterystyczne miejsca, np. miejsca pamięci narodowej, najważniejsze zakłady pracy, w tym ważniejsze przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe, interesujące zabytki, pomniki, tereny rekreacyjne, parki krajobrazowe, parki narodowe;
2. wskazuje na mapie fizycznej Polski jej granice, główne miasta, rzeki, nazwy krain geograficznych;

3. czyta proste plany, wskazuje kierunki główne na mapie, odczytuje podstawowe znaki kartograficzne map, z których korzysta; za pomocą komputera, wpisując poprawnie adres, wyznacza np. trasę przejazdu rowerem.

Metody i techniki pracy: pogadanka, pokaz, praca z tekstem, karty pracy, zajęcia terenowe

Formy pracy: indywidualna, w parach, grupowa

Środki dydaktyczne: karty pracy z zadaniami, tablet lub smartfon, lupa, łopatką, kamień/patyk, kredki, liście, zalaminowane grafiki pokarmu ssaków, puzzle – obrazek bukwi, szyszki

Wskazówka dla edukatora: W przypadku grupy mieszanej gdzie osoby ze szczególnymi potrzebami nie stanowią większości zalecamy nauczycielowi/edukatorowi użycie scenariusza dostosowanego do potrzeb osoby/ucznia najniżej funkcjonującego, np. klasa integracyjna z uczniem niewidomym realizuje scenariusz dla uczniów niewidomych i słabowidzących.

W związku z dostosowaniami scenariusz nie obejmuje wszystkich punktów edukacyjnych. Pozostawiamy w gestii nauczyciela/edukatora zrealizowanie pozostałych punktów edukacyjnych wraz z zadaniami w karcie pracy do tych punktów.

Proponowany przebieg zajęć

(do modyfikacji przez nauczyciela/edukatora, w zależności od możliwości i kondycji grupy uczestników, warunków atmosferycznych oraz pory roku):

1. Przywitanie, pogadanka wprowadzająca - odczytanie przez nauczyciela/edukatora listu zająca szaraka do uczniów/uczestników wyprawy. Nauczyciel wręcza uczestnikom tabelę zdobywców szaraków.
2. Nauczyciel/edukator prosi uczestników, aby przez 2 minuty posłuchali odgłosów lasu. Rozmowa o tym co usłyszeliśmy, czym charakteryzuje się ekosystem leśny. Omówienie zasad zachowania się w lesie, nawiązanie do listu zająca.
3. Spacer po ścieżce dydaktycznej w Zajęczej Dolinie opiera się o 10 punktów edukacyjnych zaopatrzonych w tablice z treścią merytoryczną. Nauczyciel odczytuje uczestnikom niebieski tekst (ETR) z Tablicy.

Tablica A – Trochę historii – 5 min.

Uczniowie rozglądają się po okolicy i próbują odnaleźć miejsca charakterystyczne, które pojawiły się w opisie. Wskazują aleję lipową, szpaler drzew. Może odnajdą dwór, który dzisiaj należy do szpitala dziecięcego. Nauczyciel prosi uczestników, by byli czujni w czasie spaceru, to może odnajdą jeszcze jakieś ślady tej historii. Proponuje uczniom ustawienie się gęsiego (szpaler) w dwuszeregu (aleja). W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 1 z karty pracy.

Tablica B – Drzewa (liście) – 15 min.

Nauczyciel/edukator proponuje wspólne poszukiwanie liści drzew (w sezonie), próba ich oznaczenia. Poza sezonem wspieramy się murałem i płaskorzeźbami lub liśćmi przygotowanymi wcześniej do zajęć. Uczniowie próbują nazwać drzewa do których należą te liście, jeżeli uczeń przyporządkuje przynajmniej jedną nazwę drzewa do liścia otrzymuje szaraka. Rozmowa o tym, czego drzewa/rośliny potrzebują, aby żyć. Nauczyciel proponuje uczniom wykonanie pracy artystycznej na ziemi z wykorzystaniem liści, żółędzi,

szyszek – temat pracy, np. zajęć. W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 2 i nr 3 z karty pracy.

Tablica C – Ptaki (tablet, smartfon) – 15 min.

Nauczyciel zapoznaje uczniów z treścią Tablicy C, następnie przeprowadza Quiz zadając 3 pytania:

1. Który z ptaków na tablicy jest największy?
2. Który z ptaków wykuwa dziuplę dziobem?
3. Który z ptaków odlatuje na zimę do Afryki?

Nauczyciel/edukator za pomocą kodu QR może zainstalować aplikację na smartfonie lub tablecie. Uruchamia aplikację, zakładkę z odgłosami ptaków. Uczestnicy słuchają odgłosów i mogą spróbować je dopasować do ptaków. Zachęcamy uczniów do nasłuchiwania dźwięków lasu – ptaków, może usłyszymy któregoś z nich. Uczniowie rozglądają się aby zlokalizować „domek” ptaka, ślady obecności ptaków, za znalezienie jakiegoś śladu lub domku uczeń otrzymuje szaraka. W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 4 i nr 5 z karty pracy.

Tablica D – Płazy – 15 min.

Nauczyciel/edukator zwraca uwagę uczniów na okienko w ogrodzeniu oraz mówi uczestnikom, że za ogrodzeniem znajduje się zbiornik wodny - staw, pyta jaki to może mieć związek z kolejną grupą organizmów, czyli z płazami. Nauczyciel zachęca uczniów do poszukania płazów w okolicy (w sezonie wiosna/lato). Uczniowie zapoznają się z sylwetkami dwóch płazów przedstawionych za pomocą płaskorzeźb. Wymieniają podobieństwa i różnice między płazami. Następnie nauczyciel zapoznaje uczniów z opisem skrzeku żaby i ropuchy, dzieli uczniów na dwie drużyny, prosi aby usiedli na kocu/macie/karimacie podaje uczniom sznurki i koraliki, prosi aby spróbowali stworzyć z tego model skrzeku (jaj) I drużyna - żaby i II drużyna - ropuchy. Za dobrze wykonane modele cała drużyna otrzymuje szaraka. Po wykonaniu modelu nauczyciel podaje uczniom pojemnik z imitacją jaj żaby (kulki hydrożelowe), prosi o wsadzenie ręki i opisanie odczuć konsystencji. W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 6 i nr 7 z karty pracy.

Tablica E – Ssaki – 15 min.

Nauczyciel zachęca uczniów do poszukania tropów w błocie, śniegu lub piasku. Jeżeli uda się odnaleźć jakiś trop to uczeń podchodzi do płaskorzeźby, aby go zidentyfikować. W lesie można też odnaleźć ślady pozostawione przez ssaki (dzika, sarnę, wiewiórkę lub zająca) – za wskazanie uczeń otrzymuje szaraka. Jeżeli podczas dalszego spaceru któryś z uczniów wypatrzy jakiegoś ssaka, tropy lub inne ślady i zgłosi to nauczycielowi – otrzyma dodatkowego szaraka. Nauczyciel ustawia uczniów w dwóch rzędach w równej odległości od drzew. Prosi aby wyobrazili sobie, że są SZARAKAMI i ścigają się po pożywienie, czyli korę drzewa. Każdy uczeń musi dotknąć pnia i wrócić. Ta drużyna, która szybciej wykona zadanie wygrywa i dostaje szaraka. W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 8 i nr 9 z karty pracy.

Tablica F – Odnowienie buka – 10 min.

Nauczyciel rozmawia z uczniami, dlaczego w tym lesie nie wycina się drzew. Wskazuje uczniom odnowienie sztuczne oraz naturalne w terenie. Wyjaśnia uczniom, czym te dwa płyty się różnią oraz jak powstały. W tym miejscu można zaproponować uczniom, zabawę ruchową. Ustawiamy uczniów w równych rzędach, w takich samych odległościach naśladując odnowienie sztuczne. Następnie pozwalamy się uczniom rozbiec w różnych odległościach od nauczyciela, krzyczymy STOP. Omawiamy ustawienie uczniów wobec

nauczyciela, porównując je do odnowienia naturalnego. Kolejnym ich zadaniem będzie odnalezienie owocu buka – bukwi – za znalezienie otrzymują szaraka. W celu powtórzenia i utrwalenia wiadomości zdobytych podczas spaceru, uczniowie mogą wykonać w szkole lub w domu zadanie nr 10 i nr 11 z karty pracy.

Tablica G – Gatunki drzew (szyszki) – 10 min.

Spacer do tego punktu można poświęcić na poszukiwaniu szyszek drzew iglastych. Uczniowie odnajdują podpisane drzewa (buk, sosna, daglezwia, modrzew) i próbują dopasować szyszkę bądź bukiew do ilustracji przy drzewie. Nauczyciel proponuje uczniom dotykane kory oraz obejmowanie drzew. Można sprowokować dyskusję dotyczącą różnic w wysokości i obwodach pni.

Tablica I – Bajka o ogrodniku Lechu – 10 min.

Nauczyciel zapoznaje uczniów z treścią bajki (ETR). Nauczyciel pyta uczestników, czym zajmuje się ogrodnik, jaka jest jego rola.

4. Podsumowanie i zakończenie zajęć.
  - 1) Dyskusja na temat tego, co się uczniom najbardziej spodobało, co zaskoczyło, co najbardziej utkwilo w pamięci;
  - 2) Podliczenie zdobytych szaraków, wręczenie dyplomu.

Załączniki:

1. Karta pracy 1.
2. List Szaraka.
3. Tabela zdobywcy.
4. Dyplom.

KARTA PRACY 1

Nauczyciel/edukator dostosowuje sposób odczytania poleceń z kart pracy do możliwości i umiejętności uczniów.

ZADANIE 1 – TROCHĘ HISTORII

Co widzisz na zdjęciu? Kto mieszkał w takich budynkach? Czy do takiego budynku prowadziła aleja czy szpaler? Po zakończonych zajęciach możesz pokolorować poniższy rysunek i dorysować rośliny.

ZADANIE 2 – DRZEWA

Rozpoznaj liście poszczególnych drzew i dopasuj nazwę drzewa do obrazka, skorzystaj z PODPOWIEDZI w ramce.

LIPA, GRAB, DĄB, BUK, SOSNA

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 3– DRZEWA

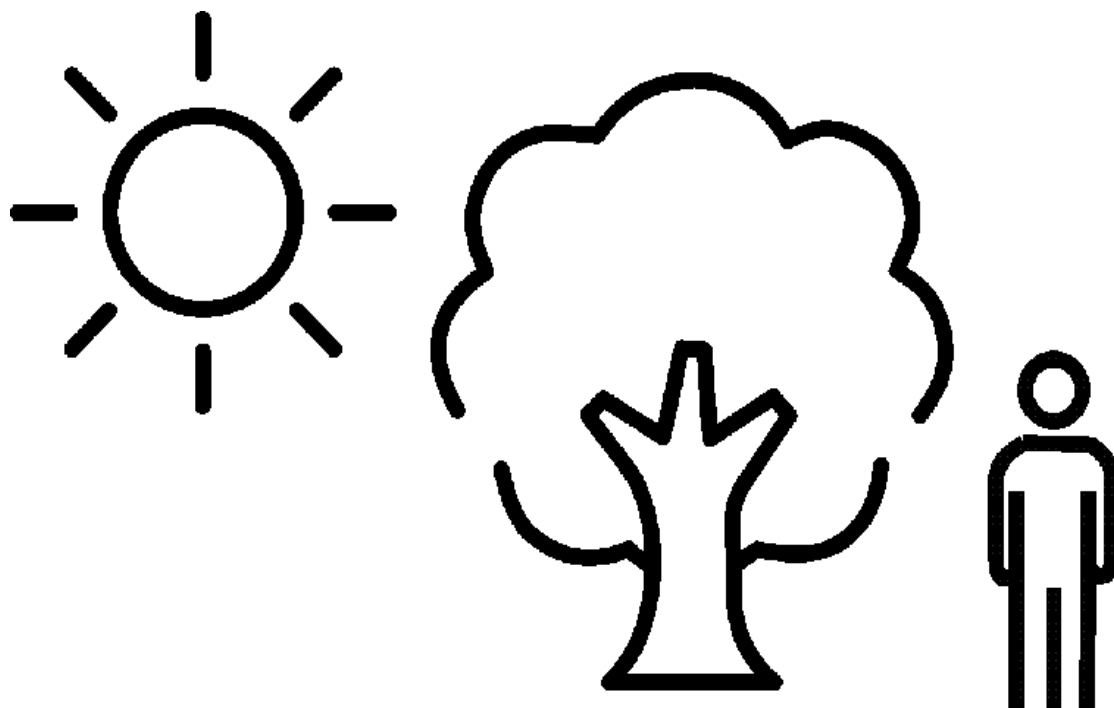
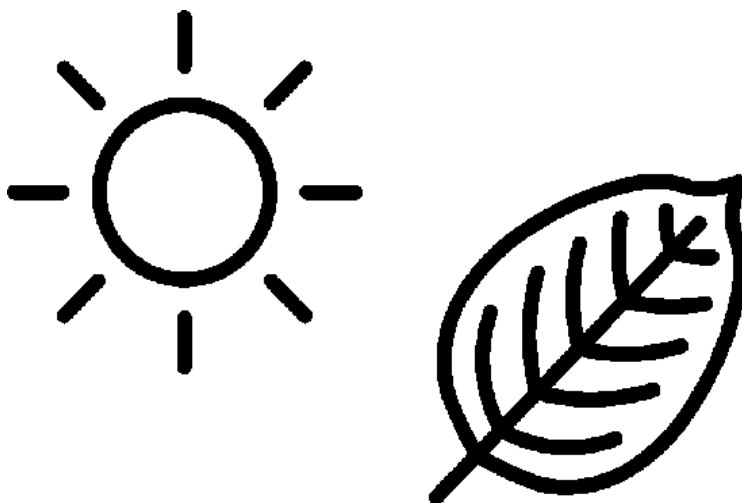
Odpowiedz na pytania SŁOWNIE: TAK lub NIE.

Czy liście są bardzo ważne dla drzew?

Czy drzewo produkuje sobie jedzenie?

Czy drzewa oczyszczają powietrze?

Jak będziesz miał czas możesz pokolorować ilustracje – możesz to zrobić w domu.

ZADANIE 4 – PTAKI

Postaraj się dopasować odpowiednią nazwę ptaka do rysunku.

MYSZOŁÓW

DZIĘCIOŁ

BOGATKA

RUDZIK

KOWALIK

KOS

ZADANIE 5 – PTAKI

Podczas wędrówki w lesie z pewnością odnajdziesz domki tych ptaków. Zanim jednak to zrobisz, połącz domek z jego mieszkańcem.

1 Myszołów

fot. Dariusz Ożarowski

2 Bogatka

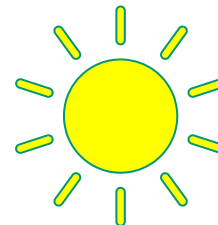
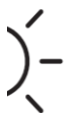
3 Dzięcioł

ZADANIE 6 – PŁAZY

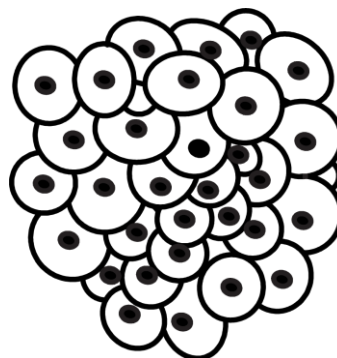
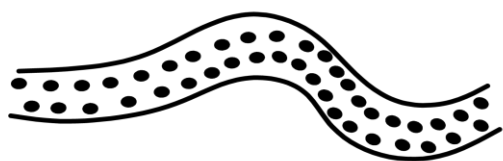
Czy znasz odpowiedzi na pytania, dotyczące wędrówki płazów? Połącz obrazki w pary.

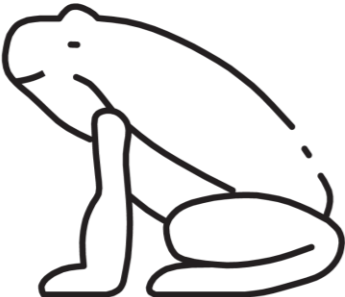
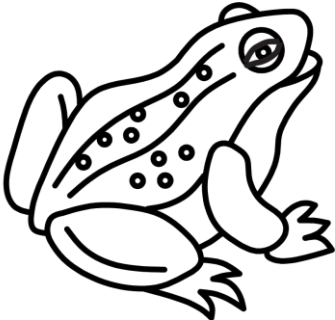
1. Kiedy? Jaką porą roku, płazy wędrują do stawu?
2. Kiedy młode płazy opuszczają wodę?
3. Kiedy zagrzebują się w mule lub chowają w norach?

ZADANIE 7 – PŁAZY

Po wysłuchaniu tekstu przeczytanego przez nauczyciela z Tablicy D, dotyczącego żaby i ropuchy, dotknij płaskorzeźb przedstawiających żabę trawną i ropuchę szarą. Rozejrzyj się, może widzisz którąś z nich? Teraz spróbuj wykonać zadanie. Czy rozpoznajesz, która to żaba, a która ropucha? Czym się różnią? Które jaja złożyła ropucha, a które żaba? Dopasuj obrazek do właściwego miejsca w tabelce.

ZADANIE 8 – SSAKI

Spójrz na mural. Powiedz i pokaż jakie zwierzęta na nim widzisz?

Czym żywi się sarna, zając, dzik i wiewiórka? Spójrz na plansze (załącznik nr 1) przedstawiające różnego rodzaju pożywienie zwierząt zamieszkujących Zajęczą Dolinę i dopasuj rodzaj jedzenia do zwierzęcia.

ZADANIE 9 – SSAKI

Dopasuj tropy poznanych zwierząt. Możesz skorzystać z tablicy z tropami, która znajduje się przed Tobą.

The image shows a matching exercise for animal tracks. On the left, there are five yellow tracks with black markings and dimensions: 1) A small track with 5 toes and a central blotch, 3 cm high. 2) A track with two large dark spots, 5 cm high and 4 cm wide. 3) A track with two large dark spots, 7 cm high. 4) A track with 5 toes, 15 cm high. 5) A small track with 5 toes and a central blotch, 3 cm high. On the right, there are five animal photos: 1) A hare. 2) A wild boar. 3) A roe deer. 4) A red squirrel. 5) A red squirrel.

ZADANIE 10 – ODNOWIENIE BUKA

Rozwiąż rebus. Hasłem jest słowo, które powstanie z pierwszych liter wyrazów przedstawionych za pomocą obrazków.

..... + ... + ... + ... + ... + ...

ZADANIE 11 – ODNOWIENIE BUKA

Ułóż puzzle, odgadnij co widzisz na obrazku. Spróbuj odnaleźć owoc buka w lesie. Jesienią (październik) szukaj pod drzewami buka.

Możesz pokolorować ułożony obrazek

ZADANIE 12 – GATUNKI DRZEW

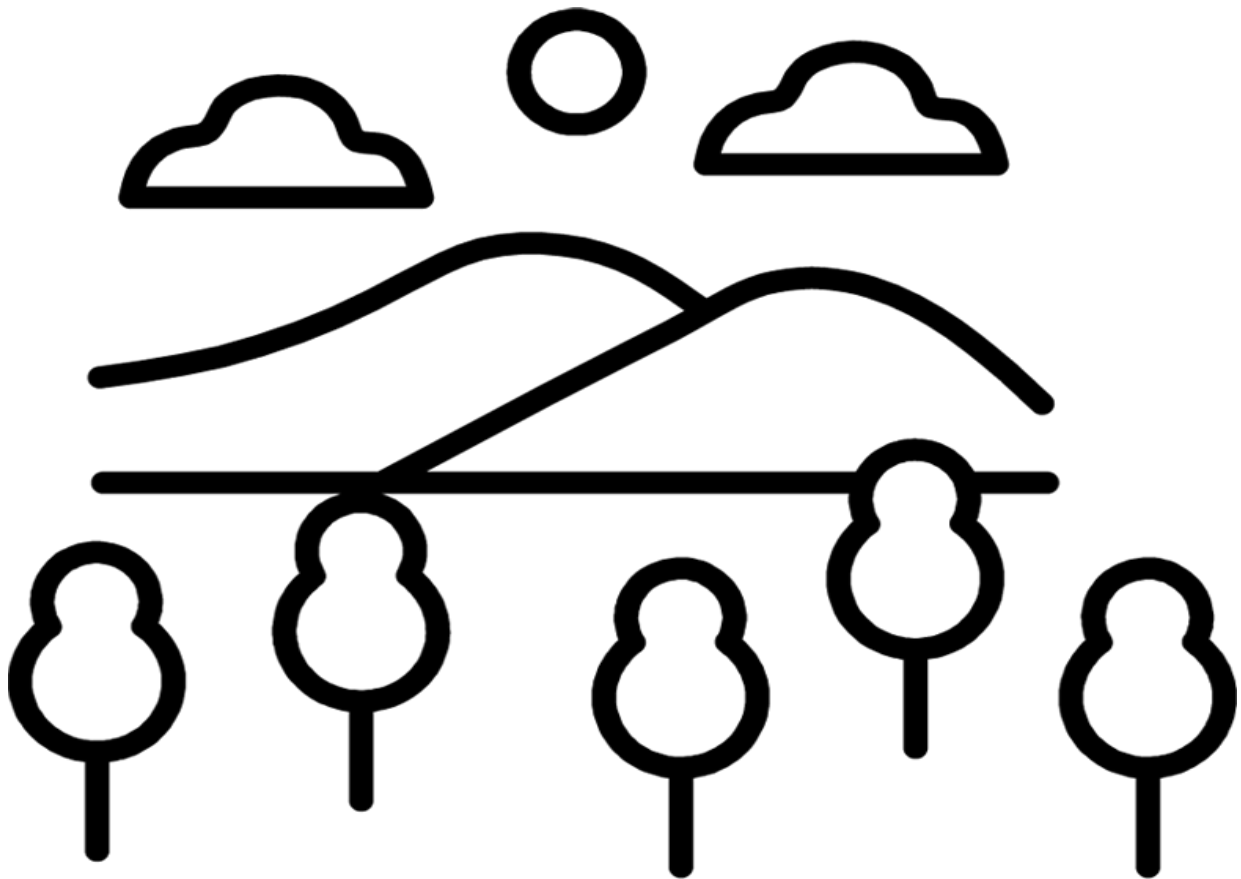
Poniżej znajdują się zdjęcia owoców lub szyszek drzew jakie już poznałeś, postaraj się poszukać je w lesie. Dopasuj ilustracje do odpowiedniego drzewa.

BUK	MODRZEW
SOSNA	DAGLEZJA

ZADANIE 13 – GEOMORFOLOGIA

Wskaż na obrazku LASEK, PAGÓREK I DOLINĘ, które występują na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.

CZY WIESZ CO SIĘ STAŁO Z LODOWCEM, KTÓRY BYŁ TUTAJ BARDZO DAWNO TEMU?

ZADANIE 14 – GEOMORFOLOGIA

Czy wiesz w jaki sposób ludzie zmienili teren Parku? Odczytaj tekst, odgadnij co jest na obrazkach, a wszystkiego się dowiesz.

W Zajęczej Dolinie była fabryka

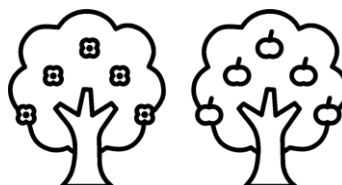
Pracownicy wykopywali z ziemi

Z gliny robili

W dolinie ludzie uprawiali

ZADANIE 15 – BAJKA O OGRODNIKU LECHU

Rozwiąż rebusy.

o = o   o

o j = 1

o   +   ów

~~o~~ogat

sarna
↻

+t nasiona

~~mysz~~ółów

wiewiórka

jąja

żaba

ą = o

ż = n

ł = t

+n

Rebus I .....

Rebus II .....

Rebus III .....

Rebus IV .....

ZADANIE 16 – BAJKA O OGRODNIKU LECHU

Czym zajmuje się ogrodnik? Czy ogrodnik Lech dobrze zajmował się swoimi roślinami? Kiedy kwitną drzewa owocowe? Kiedy drzewa mają pyszne owoce? Jak nazywały się dzieci Lecha?

ZADANIE 17 – MARTWE DREWNO

Rozejrzyj się wokoło i spróbuj znaleźć taki „leśny apartamentowiec”, czy gdzieś w pobliżu leży jakiś martwy konar lub stara gałąź. Może są tam jacyś lokatorzy? Sprawdź. Skorzystaj z lupy.

Możesz pokolorować obrazek po wykonanym zadaniu.

List Szaraka

Witajcie moi drodzy przyjaciele!

Znajdujecie się na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Cieszę się, że wybraliście się na ten niezwykły spacer ścieżką dydaktyczną w Zajęcej Dolinie. Co oznacza słowo - DYDAKTYCZNA? Postaram się, żebyście w czasie tej krótkiej wyprawy dowiedzieli się jak najwięcej o ekosystemie leśnym, czyli o tym zbiorowisku drzew na terenie, na którym się właśnie teraz znajdujemy. Aby ułatwić i uprzyjemnić Wam wędrówkę oraz jednocześnie zdobywanie wiedzy, pozostawiłem gdzieś tam pewne ciekawostki oraz symbole mojej sylwetki. Bądźcie uważni, spróbujcie je odnaleźć. Jednocześnie w skupieniu czytajcie/słuchajcie treści, które znajdują się na tablicach i z pełnym zaangażowaniem wykonujcie zadania, które dla Was przygotowałem. Na ścieżce jest 10 punktów edukacyjnych, na wybranych wykonujcie zadania. Jeśli dobrze to zrobicie, otrzymacie szaraka (czyli odcisk mojej łapki), które nauczyciel/edukator będzie Wam przybijał na karcie zdobywców szaraków. Proszę, żebyście współpracowali ze sobą, byli czujni i otwarci na wiedzę. Pamiętajcie, że w lesie trzeba zachowywać się spokojnie i cicho, bo jest to dom wielu zwierząt, między innymi mój. Jeśli będziecie wytrwali to może spotkacie, któregoś z moich kumpli lub sąsiadów albo i mnie samego.

Powodzenia i dobrej zabawy.

Zajęc Szarak

TABELA ZDOBYWCY SZARAKÓW

<i>PUNKTY EDUKACYJNY</i>	
HISTORIA	
DRZEWA	
PŁAZY	
SSAKI	
ODNOWIENIE BUKA	
GATUNKI DRZEW	
GEOMORFOLOGIA	
BAJKA O OGRODNIKU LECHU	
MARTWE DREWNO	

A large, light green watermark is centered on the page. It features a stylized rabbit silhouette with its ears up, positioned above the text 'JĘCZA DOLINA' in a bold, sans-serif font. The watermark is semi-transparent and serves as a background for the table.

Zajęcza Dolina

DYPLOM

TROPICIELA

dla

---

*za rozwiązanie zadań na zajęciach
terenowych na ścieżce edukacyjnej
w Zajęczej Dolinie
na terenie Trójmiejskiego Parku
Krajobrazowego*

ZAJĘCZA
DOLINA

